

Oslo, 17.12.19

Innspill til høring om nasjonal retningslinje for helsesykepleierutdanningen

Sex og samfunn vil takke for mulighet til å komme med innspill til arbeidet med å utarbeide den nasjonale retningslinjen for helsesykepleierutdanningen.

Kort om Sex og samfunn

Sex og samfunn ble etablert i 1971 og er Norges største senter for seksuell og reproduktiv helse og rettigheter. Sex og samfunns driver klinisk-, undervisnings- og formidlingsarbeid, der den kliniske delen av arbeidet inkluderer Norges største klinikk for seksuell helse.

I 2018 hadde vi i underkant av 35 000 besøkende på klinikken, hvorav om lag 12 000 tok selvtest, i underkant av 18 000 møtte til timekonsultasjon og de resterende 5 000 benyttet seg av tilbudet om gratis HPV-vaksinering. I tillegg besvarte vi om lag 9 000 henvendelser fra hele landet på epost og telefon. Henvendelsene kommer i hovedsak fra unge, foreldre og helsepersonell.

Sex og samfunns chat besvarte totalt 12 800 samtaler i 2018. Tjenesten nådde ut til personer fra alle landets fylker. Over 40 % av samtalen i 2018 omhandlet spørsmål knyttet til prevensjon og nødprevensjon. 26 % av samtalen dreide seg om seksuelt overførbare infeksjoner. Majoriteten av brukerne, totalt 45 %, var i aldersgruppen 20-25 år. I 2018 utviklet vi i tillegg en chatbot som skal svare på spørsmål knyttet til prevensjon. Via chatboten mottar vi om lag 1 200 henvendelser per måned.

Erfaringer fra vårt kliniske arbeid genererer bred kunnskap som videreformidles til øvrige aktører på feltet. Sex og samfunn gjennomfører ulike opplæringstiltak som seksualitetsundervisning, opplæring om prevensjon ved høgskoler og universiteter med utdanningsforløp innenfor helsefag, og kurs med et bredt utvalg tema, inkludert trans*tematikk, personer som kjøper sex, hiv/aids og langtidsvirkende prevensjon (LARC), tilpasset ulike deltakergrupper. Sex og samfunn utdanner også «superbrukere» fra hele landet i LARC, som igjen sørger for faglig og praktisk opplæring av helsepersonell i sin kommune.

Stiftelsen gjennomfører også tiltak som fagutvikling og kunnskapsspredning blant annet gjennom hospiteringsordning for helsepersonell, utvikling av Metodebok for seksuell helse, eMetodeboka og drift av nettside med faktaopplysninger om seksuell og reproduktiv helse og rettigheter.

Gjennom vårt påvirkningsarbeid bidrar vi til å sette dagsorden både politisk og i mediene, lokalt og nasjonalt, og påvirkningsarbeidet er en stadig større del av vår virksomhet.

Vårt innspill

Sex og samfunns primære målgruppe er unge under 25 år, og vårt innspill vil dermed i hovedsak omhandle målgruppen vår, men vi vil presisere at helsesykepleiere må ha kunnskap og kompetanse om seksuell helse i et livsløpsperspektiv.

Vi mener at seksuell helse må ses i sammenheng med både psykisk og fysisk helse, og helsetjenester må ta utgangspunkt i at vi mennesker er seksuelle hele livet, og at alle har en seksualitet. Helsetjenester må utformes slik at de bidrar til god helse og økt livsmestring for alle, uavhengig av alder, kjønn, status, geografi, funksjonsevne, etnisk bakgrunn og lignende. Tjenestene må i tillegg være inkluderende og bidra til å fremme mangfold.

Mange helsesykepleiere jobber i skolehelsetjenesten og ved helsestasjon for ungdom, eller begge deler. De møter unge som ofte er usikre, og som har mange spørsmål om kropp, seksualitet og helse. Vi tar imot mange av disse spørsmålene, blant annet gjennom vår klinikk for seksuell helse, vår chat og via seksualitetsundervisningen vi holder. I 2018 snakket vi med mer enn 60 000 unge fra hele landet. De spør om kroppen deres er normal, de har spørsmål om bruk av prevensjon, de er redde for å ha blitt gravide eller smittet av en seksuelt overførbar infeksjon, de lurte på om de er skeive, eller de trenger noen å snakke med når et nakenbilde har kommet på avveie.

Alt dette, og mye mer, skal de også kunne spørre om, og få hjelp til. Vi blir kontaktet av unge fra hele landet som ikke får den hjelpen de trenger der de bor. Vi kontaktes også av helsepersonell over hele landet, som ikke føler de har ressurser til å gi unge den hjelpen de ønsker.

Nasjonal faglig retningslinje for det helsefremmende og forebyggende arbeidet i helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom¹ inneholder krav og sterke anbefalinger til hvilke tilbud som skal gis og hvilken kompetanse ansatte skal ha. Dessverre har ikke nye midler fulgt med disse nye retningslinjene, og mange opplever utilstrekkelighet ved å ikke kunne møte krav og anbefalinger. Det er en vanskelig situasjon å stå i. Vi håper derfor at programgruppen i sitt arbeid vil samarbeide med instanser som Helsedirektoratet, samt se til andre relevante aktører og andre parallelle prosesser.

¹ Helsedirektoratet (2017). [Nasjonal faglig retningslinje for det helsefremmende og forebyggende arbeidet i helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom](#).

Sex og samfunn besvarer mange henvendelser fra helsepersonell, og vi bidrar til kompetanseheving gjennom kurs ved høyskoler og universiteter med utdanningsforløp innenfor helsefag, vi tilbyr hospitering og opplæring av ansatte i kommunene, og vår Metodebok for seksuell helse er pensum på flere av høyskole- og universitetsutdanningene for ulike grupper helsepersonell. Vi ser at våre opplæringstilbud er avgjørende for å gi helsepersonell kompetanse til å utføre pålagte arbeidsoppgaver. For eksempel fikk helsesykepleiere i 2016 utvidet sin forskrivningsrett slik at de nå kan skrive ut alle typer prevensjon, inkludert langtidsvirkende prevensjon. I 2019 ble det i tillegg vedtatt at Stortinget skal be regjeringen «fjerne begrensningen som gjør at helsesykepleiere og jordmødre ikke har forskrivningsrett på alle typer prevensjon til unge under 16 år»². For at helsesykepleiere skal kunne utføre nye oppgaver som pålegges trengs tilpasningsdyktige retningslinjer og kompetansekrav. Samtidig må vi sørge for at vi også stiller krav om kompetanse for helsesykepleiere som allerede er yrkesaktive.

Helsesykepleiere er viktige aktører for å kunne jobbe forebyggende og helsefremmende. Bredden av seksuell og reproduktiv helse bør inkluderes i et helhetlig arbeid med barn helt fra starten og dermed også adresseres ved helsestasjoner for barn, og videre også i skolehelsetjenesten og ved helsestasjoner for ungdom.

Skolehelsetjenesten og videre helsesykepleiere er også viktige aktører når det gjelder undervisning om seksualitet. Sex og samfunn gjennomførte i 2016 en undersøkelse blant 1 000 kontaktlærere, som svarte på spørsmål angående seksualitetsundervisning.³ Totalt svarte 7 av 10 at de hadde brukt skolens helsesykepleier i tilrettelegging og/eller utførelse av seksualitetsundervisningen. Vi vet at seksualitetsundervisningen som gis i norsk skole i dag er ulik, både når det gjelder innhold, mengde og format, og Sex og samfunn jobber på flere nivå for å bedre seksualitetsundervisningen.

Overordnet mener vi at god og helhetlig seksualitetsundervisning er viktig for å gi barn og unge et godt forhold til egen kropp, seksualitet og seksuell helse, og at dette videre bidrar til en god psykisk helse. Undervisningen må være relevant og den må gis av trygge undervisere, som kan faget og som metoder for å formidle sin kunnskap.

Sex og samfunn mener at kompetanse og tjenester innen seksuell og reproduktiv helse må inkludere mer enn prevensjon og seksuelt overførbare infeksjoner, blant annet:

² Stortinget (2019): [Folkehelsemeldinga. Gode liv i eit trygt samfunn. Meld. St. 19 \(2018-2019\), Innst. 369 S \(2018-2019\)](#)

³ Sex og samfunn (2016). [Seksualundervisning i skolen. En undersøkelse blant kontaktlærere i grunnskolen.](#)

- Seksuell orientering og kjønnsidentitet
- Barn og unge med ulik kulturell og etnisk bakgrunn
- Barn og unge med funksjonsnedsettelse
- Psykisk helse
- Rus
- Vold og seksuelle overgrep, inkludert overgrep på internett
- Digital kompetanse

Oppsummert

Tidlig innsats og langsiktig arbeid nevnes ofte som viktige faktorer for å sikre god helse for befolkningen. Barn og unge må tilbys arenaer hvor de kan snakke om seksualitet med kvalifisert helsepersonell, og lavterskeltilbud som helsestasjon for barn, skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom er viktige aktører i dette arbeidet. Barn og unge må i tillegg gis kunnskap om seksualitet og seksuell helse, både gjennom helsevesenet og i barnehagen og i skolen.

Sex og samfunn mener det ligger mange gode læringsutbyttebeskrivelser i forslag til retningslinjene fra fase 2, for eksempel:

- kan anvende relevant kunnskap for å møte andre med et helhetlig menneskesyn, respekt og empati (fra audiografutdanningen)
- kan analysere og forholde seg kritisk til egne verdier, roller og fungering i møte med brukere og samarbeidspartnere, og søke bistand ved behov (fra psykologutdanningen)
- har avansert kunnskap om menneskerettighetene i helsefremmende arbeid, inkludert for å motvirke marginalisering og å fremme medborgerskap og integrering gjennom utdanning, arbeid og på andre arenaer (fra psykologutdanningen)
- kan analysere og iverksette ulike typer forebyggende og helsefremmende arbeid på individ-, gruppe- og samfunnsnivå for alle aldersgrupper, med særlig fokus på barn og ungdom (fra medisnutdanningen)

I tillegg har medisnutdanningen kommunikasjon som eget kompetanseområde. Vi anbefaler at dette tas inn i alle utdanningene.

Med vennlig hilsen

Maria Røsok
Daglig leder

Tore Holte Follestad
Assisterende daglig leder